

DEFINIREA SI CLASIFICAREA

1. Definitia si structura acesteia

Definitia este un caz particular al operației de determinare, ea fiind cel mai important proces logic ce precede argumentarea(raționamentul) și este conditia indispensabila a argumentării corecte, fiind o operație cu termeni.

În istoria logicii, definiția a fost înțeleasă în moduri diferite, precum: **operație de dezvăluire a esenței unui obiect**(Aristotel), **operație de stabilire a înțelesului unui nume** (Hobbes), **operație de traducere a unei expresii dintr-un limbaj în altul** (Wittgenstein), **o convenție cu privire la folosirea unui limbaj** (Curry) etc.

Definirea este operația logică prin care redăm caracteristicile unui obiect sau noțiuni, caracteristici ce-l deosebesc de toate celelalte obiecte sau noțiuni.

Definiția constă în reconstituirea noțiunii, astfel încât să fie precizate extensiunea(sfera) și intensiunea(conținutul)acesteia.

Din **structura definiției** fac parte, în mod obligatoriu :

1. **definitul** (A) numit și **definendum** sau **obiectul definiției**, adică ceea ce trebuie definit(termen sau noțiune);
2. **definitorul** (B) numit și **definiens**, adică ceea ce se utilizează pentru a preciza obiectul definiției (exprimă caracteristici definatorii);
3. **relația de definire** se notează cu semnul „=df” și se citește: „este identic prin definiție” .

Formula $A =_{df} B$ redă structura generală a oricărei definiții, iar definiția este corectă dacă între A și B există un raport de identitate.

Imaginația se definește ca proces cognitiv complex de elaborare a unor imagini și proiecte noi, pe baza combinării și transformării experienței.

Definitul este „ imaginația”;

relația de definire este redată prin cuvintele „se definește ca “ ;

definitorul este redat prin cuvintele „proces cognitiv complex de elaborare a unor imagini și proiecte noi, pe baza combinării și transformării experienței”, iar definiția este corectă numai dacă între definit și definator există un raport de identitate.

2. Corectitudine în definire

Corectitudinea în definire depinde de respectarea concomitentă a următoarelor condiții sau reguli ce reflectă cerințele principiilor logice :

1. **Regula adecvării definatoriului la conținutul definitului**, adică definiția nu trebuie să fie nici prea largă, nici prea îngustă(raportul de identitate dintre definit și definator nu trebuie să se transforme într-un raport de ordonare sau de încrucișare). Abaterile de la această regulă se pot produce astfel :

- a. dacă termenul definator este **supraordonat termenului definit**, atunci **definiția este prea largă**.

Vazul =df facultatea de a distinge corpurile.(Platon)

- b. dacă termenul definator este **subordonat termenului definit**, atunci **definiția este prea îngustă**.

Matematica =df știința cantității.

- c. dacă definitorul și definitul sunt **termeni încrucișați**, definiția este, pe de o parte, **prea largă și** pe de altă parte, **prea îngustă**.

Ziaristul =_{df} **omul care publică în gazetă.**

Este prea largă deoarece există și persoane care publică în gazetă să fie ziařiști și este și prea îngustă, deoarece există persoane care nu publică în gazetă, dar lucrează în domeniul mass-media și deci, pot fi ziařiști.

2. **Definiția trebuie să prevină viciul circularității** (să nu fie circulară), adică termenul definit nu trebuie să se sprijine pe termenul definit (nu trebuie să-l conțină), cum este cazul definițiilor :

Agricultură =_{df} **activitatea agricultorului.**

Biologia =_{df} **știința care studiază procesele biologice**

OBS. Definițiile circulare nu sunt false, însă sunt lipsite de valoare informativă, adică nu comunică nimic nou despre definit.

3. **Definiția trebuie să fie afirmativă**, adică definitorul trebuie să spună cum este definitul și nu cum nu este acesta, deoarece ar constitui o sursă de confuzii, cum este cazul definițiilor :

Omul =_{df} **ființă care nu este nici înger nici diavol.**

Analogia=_{df} **argument care nu este nici deductiv și nici inductiv.**

4. **Definiția trebuie să fie clară și precisă (inteligibilă)**, adică să nu fie exprimată în limbaj obscur, echivoc sau figurat și să nu se complice fără rost, cum este cazul definițiilor :

Norma =_{df} **lege fundamentală.**

Definiția cuprinde termenul ambiguu „lege” care poate desemna atât o propoziție a științei, cât și o convenție.

Partidul =_{df} **organizație politică.**

Definiția nu este precisă, deoarece nu s-a definit termenul de „organizație politică”.

Meseria =_{df} **brățară de aur.**

Definiția conține metafora „ brățară de aur “

5. **Definiția trebuie să fie consistentă**, adică nu trebuie să intre în contradicție cu alte definiții și propoziții din interiorul unui sistem de propoziții. (Consistența nu este propriu-zis o regulă privind definiția, ci o aplicare a principiului non-contradicției la nivelul unui sistem de propoziții, mai exact o proprietate a lui).

3. Tipuri de definiție

I. În funcție de valoarea gnoseologică, există:

1. **Definiții științifice**(valoare intrinsecă; caracteristici esențiale);

Cantitatea în grame dintr-un element, numeric egală cu masa atomică, se numește mol de atom.

Este o definiție științifică, deoarece s-a stabilit că într-un mol de atom din orice element există același număr de atomi, N. Acest număr este cunoscut sub numele de „numărul lui Avogadro și are valoarea de $6,023 \times 10^{23}$.

2. **Definiții neștiințifice** (valoare extrinsecă, accidentală).

Baza înroșește fenolftaleina

Este o definiție neștiințifică, deoarece urmărește doar să distingă obiectul definit de alte obiecte, nu cuprinde caracteristici intrinseci ale bazelor, ci doar caracteristici extrinseci ale acestora.

II. După modalitatea de exprimare, există :

1. **Definiții explicite** care indică direct înțelesul noțiunii.

Substanța pură este substanța perfect curată, a cărei compoziție rămâne neschimbată prin operațiile fizice cunoscute

2. **Definiții implicite** (coordonatoare sau de întrebuințare) în care înțelesul noțiunii rezultă indirect, din modul în care este utilizată noțiunea sau relațiile ei cu alte noțiuni.

Numerele zero (este element neutru al operației de adunare) **și unu** (este elementul neutru al operației de înmulțire) pot fi definite prin propozițiile :
 $a+0 = a$, $a \cdot 0 = 0$, $a/0 = \text{imposibil}$ și $a \cdot 1 = a$, $a/1 = a$

III. După obiectul definiției redat de definit există:

1. **Definiții reale**, care definesc lucrul, adică obiectul lor este o noțiune. Aceste definiții dezvăluie note ale definitului și pe această cale, însușiri, relații, proprietăți etc. ale obiectelor la care se referă definitul.

Omul este ființa aptă să înregistreze, să prelucereze și să transmită automat informații.

Atomul este cea mai mică parte a substanței, formată din nucleu și electroni, care nu mai poate fi divizată în părți mai mici prin procedeele chimice cunoscute.

2. **Definiții nominale**, adică definiții al căror obiect este **numele** ce materializează o noțiune sau definiții referitoare la termeni. Ele nu trimit la obiecte, ci la cuvinte. De regulă, au forma: „Prin termenul X înțelegem ...”, „Numim X ...”, „X” este... sau alte expresii de acest gen, unde în locul lui „X” apare un cuvânt sau un ansamblu de cuvinte, iar în locul punctelor de suspensie apare definitorul.

Atom înseamnă ceea ce nu se poate divide.

„Pătratul” este dreptunghiul cu toate laturile egale.

Definițiile nominale pot fi:

- a. **Definiții lexicale sau explicative**, adică definiții care precizează toate sensurile cu care poate fi utilizat un cuvânt într-o limbă sau precizează sensul termenilor vagi (exemplu: Prin „bătrân” se înțelege o persoană care a împlinit vârsta de 65 de ani). Uneori ele se rezumă la indicarea unor simple sinonime (exemplu: „Omăt” înseamnă zăpadă, nea), alteori avem de a face cu definiții concrete, cum este cazul definiției:

Filologul este un specialist în filologie.

Definiția filologului nu poate, din punct de vedere logic, să prevină viciul circularității, însă din punct de vedere lingvistic formulările de acest gen sunt numite **tautologii** (formulări care exprimă o identitate de la sine înțeleasă). În vorbire se folosesc mai ales **false tautologii**, în care repetiția este voită și formală, pentru că, de fapt, sensul cuvintelor repetate este diferit sau eventual în ansamblul lor comunică ceva (exemplu : „**Munca este muncă**” ne indică faptul că munca trebuie să fie cu adevărat muncă).

Dietă =_{df} substantiv feminin prin care se înțelege : (1) regim alimentar special, recomandat în tratamentul unor boli, (2) (în feudalism și în unele țări capitaliste) Adunare legislativă; puterea excitată de adunarea politică reprezentativă.

Rablă=_{df} substantiv feminin prin care se înțelege: (1) obiect uzat, deteriorat sau de proastă calitate, vechitură, (2) animal bătrân și slab, gloabă, (3) om bătrân și sleit de puteri, ramolit.

- b. **Definiții stipulative**, adică definiții ce conferă o nouă accepțiune unui termen deja existent, datorită utilizării

lui într-un nou context sau ele introduc termeni noi cu ajutorul unor cuvinte noi.

Prin „cs” și „ca” vom înțelege conversiunea simplă și conversiunea prin accident.

Numim fiord un golf marin adânc, strâmt, sinuos, cu țărmuri abrupte, format în urma pătrunderii apelor marine în văile glaciare după topirea ghețurilor.

Definițiile stipulative corespund următoarelor situații concrete:

- a) **Noile invenții impun introducerea unui nou nume în vocabularul unei limbi.** Acest nume poate fi o creație nouă sau poate fi împrumutat dintr-o altă limbă ca în cazul definițiilor:
„Elocom” (cremă / unguent / loțiune) este un preparat hormonal de tip cortizon pentru administrarea pe piele, fiind inclus în clasa corticosteroidelor potenți.
Pulsar (engleză) =_{df} substantiv neutru ce indică o radiosursă galactică , care prezintă o emisie radio, alcătuită din impulsuri, cu frecvență de ordinul megahertzilor și cu perioade de sutimi de secundă până la o secundă.
- b) **Cuvintele existente într-o limbă pot primi, la un moment dat, noi înțelesuri** cum este cazul noțiunilor de „**ban**” (unitate monetară și în sec al XV-lea, în Țara Românească însemna un mare dregător), „**smuls**” și „**împins**” ca stil de ridicare a halterelor , „ **staroste**”(persoană care conduce ceremonia de nuntă, iar în Evul mediu conducător al unei bresle, cârmuitor al ținuturilor de margine în Moldova)etc.
- c) **Întrucât unele cuvinte sunt polisemantice pentru evitarea confuziilor se impune precizarea unui sens special ce sunt utilizate în anumite domenii,** cum este cazul definițiilor:
Post (în tehnică) este instalația fixă sau mobilă, dotată cu utilajele sau cu aparatele necesare efectuării unei anumite operații tehnice.
Post de bilanț(în contabilitate) =_{df} element de activ sau de pasiv înscris într-un bilanț, care reprezintă soldul unuia sau mai multor conturi.
Stabilitate(în fizică) =_{df} proprietatea unui sistem fizic sau tehnic de a reveni la starea inițială, de repaus sau de mișcare după ce a suferit o acțiune perturbatoare.
- d) **Existența numerelor complexe a căror folosire este relativ dificilă sau a unor expresii frecvent utilizate determină introducerea unor prescurtări(abrevieri),** cum este cazul definițiilor:
TSE =_{df} Tokyo Stock Exchange(Bursa de Valori din Tokyo, înființată în 1879).
Piața RASDAQ =_{df} Romanian Association Scuritys Dealers Automatic Quantification=Asociația Română a Negociatorilor de Titluri de Proprietate Valorificate în Sistem Automat.

IV. După procedura de definire evidențiată de definator, există:

1. **Definiții prin gen proxim și diferență specifică sau definiții generice.** Acest tip de definire a fost prezentat de Aristotel în *Topica* (VI-VII) . Termenul de „ **gen proxim**” semnifică genul cel mai apropiat, suficient de bine cunoscut, iar termenul de „**diferență specifică**” cuprinde notele(caracteristicile, proprietățile care formează intensiunea termenului) care diferențiază definitul în cadrul genului proxim de toate celelalte specii ale genului.
Regula clasică a acestei definiții, atribuită filosofului **Boethius**(480-524) este:
Noțiune = genul în care este cuprinsă noțiunea respectivă(genus proximus)+diferența specifică(diferența specifică).

Pătratul =_{df} romb cu un unghi drept. Cuvântul „Pătratul” este o specie ce apare ca obiect al acestei definiții, cuvântul „rombul”

exprimă **genul ei proxim**, iar „(rombul) cu un unghi drept” exprimă **diferența specifică**

ce corespunde speciei menționate.

Chimie =_{df} știință care se ocupă cu studiul structurii, proprietăților și transformărilor substanțelor prin regruparea atomilor și modificarea legăturilor. Cuvântul „Chimie” este o specie (a științei) ce apare ca obiect al acestei definiții, cuvântul „știință” exprimă **genul ei proxim**, iar „(știință) care se ocupă cu studiul structurii, proprietăților și transformărilor substanțelor prin regruparea atomilor și modificarea legăturilor” exprimă **diferența specifică** ce corespunde speciei menționate

Aceste definiții trebuie să respecte următoarele condiții:

- a. **genul trebuie să fie proxim**, adică subordonat imediat și nu unul mai depărtat;
 - b. **diferența să fie specifică**, adică să reprezinte o notă proprie din intensitatea definitului care să-l deosebească de celelalte specii incluse în genul proxim, ținând ca contrar, nota respectivă nu caracterizează termenul în mod exclusiv;
 - c. **un termen poate fi inclus, succesiv, în genuri proximale diferite** și poate avea mai multe diferențe specifice și, deci, poate avea mai multe definiții;
 - d. **genul proxim nu trebuie exprimat totdeauna explicit** (exemplu: Țară europeană =_{df} Franța, România etc., genul fiind subînțeles: „oicare dintre țările”).
2. **Definiții operaționale** prin care definitivul conține o serie de **operații** sau alte cerințe pe care definitivul trebuie să le respecte.

Bază =_{df} substanță care, în soluție apoasă disociază cu formare de ioni hidroxil, are gust leșetic, albăstrește hârtia de turnesol, înroșește fenolftaleina, iar în reacție cu un acid formează o sare.
Fonta =_{df} aliaj al fierului cu 2+5% carbon și alte elemente în cantități foarte mici(sulf, fosfor, siliciu, mangan și unele metale), casant, cu temperatura de topire de 1050-1250 ° C, putând fi turnat ușor; se obține din minereuri de fier în furnale(fontă brută sau fontă de primă fuziune) sau prin topirea în cubilouri a fontei brute, a fontei vechi și diferite adaosuri(fontă de a doua fuziune).

3. **Definiții constructive**(genetice) care arată **geneza** sau modul de formare a obiectului la care se referă definitivul, ilustrând felul în care acesta ajunge să fie ceea ce este.

Cercul =_{df} linia curbă închisă formată prin rotirea unui segment de dreaptă în jurul unui punct fix.

Cercul =_{df} figura geometrică generată de o rază.

Sfera =_{df} corpul geometric care se obține prin rotirea cu 180° a unui cerc în jurul diametrului său.

4. **Definiții prin enumerare** atunci când se numesc mai multe obiecte din sfera noțiunii. Precizarea sferei definitivului se poate realiza prin enumerare completă și prin enumerare parțială.

Conifere =_{df} un arbore sau arbust ca bradul, molidul, pinul, tisa și zada(larice). (Definiție prin enumerare completă)

Ocean =_{df} vastă întindere de apă precum: Atlanticul, Pacificul etc.(Definiție prin enumerare parțială)

5. **Definiții prin indicare**(ostensive sau demonstrative) se arată obiectul prin indicare, utilizându-se una din expresiile „acesta este un...”, „în imagine avem un...”etc., cum este cazul definițiilor.

1. **Principiul identității** formulat sintetic de Leibniz astfel: “Fiecare lucru este ceea ce este. Și în atâtea exemple câte vreți, A este A, B este B”.[\[1\]](#)

2. **Principiul noncontradicției**, formulat de Aristotel: “este peste putință ca unuia și aceluiași subiect să i se potrivească și totodată să nu i se potrivească sub același raport unul și același predicat”.

[\[2\]](#)[\[3\]](#). **Principiul terțului exclus**, formulat de Aristotel: “Dar nu e cu putință nici ca să existe un termen mijlociu între cele două membre extreme ale unei contradicții, ci despre orice obiect trebuie neapărat sau să fie afirmat sau negat fiecare predicat”.

[3]4. *Principiul rațiunii suficiente*, formulat de Leibniz: “Nici un fapt nu poate fi adevărat sau real, nici o propoziție veridică fără să existe un temei, o rațiune suficientă pentru care lucrurile sunt așa și nu altfel, deși temeiurile acestea de cele mai multe ori nu ne pot fi cunoscute”. [4] Principiile logice au caracter fundamental atât în raport cu legile și regulile logice (care pot fi gândite drept cazuri speciale ale principiilor), cât și în raport cu propozițiile adevărate (în sensul că acestea din urmă nu sunt posibile decât presupunând adevărul anumitor principii logice).

1.2.1. Principiul identității

Oricare ar fi obiectul asupra căruia ne îndreptăm atenția – material sau ideal – acesta se caracterizează printr-o multitudine de însușiri. Aceste însușiri sunt de două feluri: unele care aparțin și altor obiecte (și în baza lor grupăm obiectele în clase de obiecte) și altele care diferențiază obiectul de toate celelalte, inclusiv de cele din aceeași clasă cu el. Combinarea acestor două tipuri de proprietăți permit atât înțelegerea obiectului în general, cât și înțelegerea lui ca individualitate (concretizarea a ceea ce este în general). La nivelul gândirii, această situație este reflectată de principiul identității, care poate fi exprimat prin următoarea formulă: $A =_{id} A$. Această relație este exclusiv reflexivă, adică are sens numai dacă raportăm un obiect la el însuși. Prin urmare, dacă A și B sunt două obiecte distincte nu se poate susține că $A =_{id} B$. Principiul identității se manifestă ca exigență atât față de noțiuni, cât și față de propoziții. Astfel, dacă într-o argumentare sau într-un raționament o noțiune are un anumit înțeles, atunci ea trebuie să-și păstreze neschimbat acest înțeles pe parcursul întregii argumentări sau a întregului raționament. La fel, dacă, la un moment dat, o propoziție este acceptată ca adevărată într-o argumentare, ea își va păstra această valoare de adevăr de-a lungul întregii argumentări. Prin urmare, principala cerință a principiului identității poate fi formulată astfel: într-o argumentare oarecare, ideile, cuvintele, propozițiile și orice alte forme logice trebuie să-și păstreze neschimbate înțelesul, valoarea, sistemul de referință, semnificația etc. Orice abatere de la acest principiu lasă deschisă posibilitatea pierderii controlului asupra adevărului sau falsității enunțurilor pe care le folosim, cum se întâmplă în exemplul următor:

Polițiștii apără legea

Polițiștii este un cuvânt al limbii române

Un cuvânt al limbii române apără legea

Respectarea principiului identității asigură gândirii noastre claritate și precizie.

1.2.2. Principiul noncontradicției

Potrivit *principiului noncontradicției*, este imposibil ca, în același timp și sub același raport, să fie adevărate atât propoziția p , care afirmă o anumită proprietate P despre un anumit obiect A , cât și propoziția $\sim p$, care neagă aceeași proprietate P despre același obiect A . Altfel spus, două propoziții contradictorii nu pot fi adevărate, în același timp și sub același raport. Necesitatea respectării acestui principiu este demonstrată de faptul că încălcarea lui, adică admiterea unor contradicții logice, anulează posibilitatea distingerii între adevăr și fals: coerența gândirii nu poate fi asigurată decât prin respectarea principiului noncontradicției.

1.2.3. Principiul terțului exclus

După cum am văzut mai sus, principiul noncontradicției exclude posibilitatea ca două propoziții contradictorii să fie adevărate, în același timp și sub același raport. Dar pot fi ambele false? Răspunsul la această întrebare îl dă *principiul terțului exclus*, care stipulează că una dintre cele două propoziții este în mod necesar adevărată. Principiul terțului exclus nu are universalitatea primelor două: el se aplică numai în situațiile în care se admit doar două valori de adevăr (*adevărat și fals*), excluzând existența celei de a treia valori. Situațiile

de acest tip se află sub incidența *principiului bivalenței*, conform căruia o propoziție este fie adevărată, fie falsă. Respectarea principiului terțului exclus asigură gândirii consecvență și rigoare demonstrativă.

1.2.4. Principiul rațiunii suficiente

Conform *principiului rațiunii suficiente*, orice propoziție este acceptată, respectiv respinsă, numai dacă există un temei capabil să justifice acceptarea, respectiv respingerea, acelei propoziții. Acest principiu stă la baza teoriei raționamentului și apare formulat în logică doar la nivel metateoretic: pentru orice propoziție adevărată există cel puțin o altă propoziție adevărată, din care aceasta se deduce și al cărei adevăr este stabilit independent de prima propoziție. Propoziția sau propozițiile din care deducem propoziția dată constituie temeiul acesteia. Temeiurile invocate pentru admiterea sau pentru respingerea unei propoziții pot fi: - necesare, dar nu suficiente; - suficiente, dar nu necesare; - necesare și suficiente; - nici necesare și nici suficiente. Din perspectiva principiului rațiunii suficiente, sunt logic corecte doar temeiurile suficiente, dar nu și necesare, și temeiurile necesare și suficiente. Deși principiul rațiunii suficiente poate fi aplicat în cazul oricărei propoziții, întemeierea nu poate fi împinsă la nesfârșit, fiind necesar să ne oprim la niște *principii prime*, pe care să le considerăm *condiții suficiente* pentru celelalte propoziții. Principiul rațiunii suficiente conferă afirmațiilor și negațiilor noastre un caracter întemeiat.

1.3. Conceptul de logică juridică

Termenul de *logică juridică* nu trebuie înțeles în sensul că ar desemna o disciplină distinctă de logica formală clasică, care ar descrie strategii și demersuri logic-deductive specifice juriștilor și neutilizate de alți specialiști. Logica nu este o teorie proprie unei categorii profesionale ci, ca teorie și metodă, este specifică omului în general: operațiile, regulile, raționamentele logice sunt folosite de către toți oamenii, indiferent de profesie. Din acest motiv, este preferabil să înțelegem prin *logică juridică* un set de cunoștințe teoretice de logică (reguli, metode etc.), care sunt utilizate în practica juridică în condiții uneori specifice și în cadrul unor exigențe proprii reglementării juridice a raporturilor dintre oameni. Cunoștințele de logică nu sunt suficiente pentru a-l face pe jurist să raționeze impecabil în diferitele cazuri particulare pe care le are de soluționat. Cunoștințele și abilitățile logice reprezintă doar un mijloc de control și optimizare a unor activități a căror calitate depinde de mulți alți factori. Din acest motiv, în cazul juriștilor cunoștințele generale de logică trebuie să fie completate de cunoașterea temeinică a principiilor și regulilor juridice. Analiza logică este o modalitate de îmbunătățire a performanțelor. Deși ea nu ne poate conduce de una singură la aflarea soluției, ne poate ajuta, totuși, să micșorăm procentul de erori logice.